ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—3039 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ—10—ՆՈՅԵՄԲԵՐ—1881 Ն. Տ. 22—ՆՈՅԵՄԲԵՐ—1881

ԳԱՑՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համ. 9 Մէճ.
» » Գաւառաց » 11 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար թղթատարով ղրկուած 50 Ֆրանք

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է, աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

30 Փարայ 30 Փարայ

ՋՐԻ ԼՐԱԳԻՐ ԿԱՐԴԱԼԸ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ Է

ԳԱՑՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց ճանբու ծախքը Խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն Խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Կ. Պոլիս, Պահճէ—Գաբու Ճէյլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը։

Ճանբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Ջնջուած նամակ, յօդուած, ետ չեն տրուիր։

ՋՐԻ ԼՐԱԳԻՐ ԿԱՐԴԱԼԸ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ Է

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական. —Խառն. —Ազգային լուրեր. — Ազգային խնդիրներ (Շարունակ) — Գիւղական կեանք ի Հայաստան. — Թերթօն Մասիսի, Տօմար և Թուականք Հայոց. — Հերքում. — Լոյս. — Ազգային ազդ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 19 Նոյ.

Ծերակուտի ժողովը վախճանեալ Պ. Ֆուրքոյի տեղ ցկեանս անդամ մ'ընտրելու ձեռնարկելով, ձախակողմեան կեդրոնին ընտրելի Պ. Լավէրնեէ՝ աջակողմեանց օգնութեամբ ընտրուեցաւ ընդդէմ Սէնի քաղաքապետ Պ. Հէրոլտի, որ ձախակողմեանց ընտրելին էր(*)։

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Վիէննա 21 Նոյ.

Բեդրսպուրկի դեսպան Քալնոքի կոմսն արտաքին գործոց նախարար անուանեցաւ փոխանակ վախճանեալ Պարոն տը Հայմէրլէի։

Թունուզ 21 Նոյ.

Սօսիէ զօրավարը Նոյ. 18ին Սէրմինիա հասաւ, որ Կաֆսայէն երկու աւուր ճանբայ է։

Անդ եկան իրեն ներկայացան Կաֆսայի գլխաւորներն՝ իրենց հնազանդութիւնը մատուցանելու։

Ապստամբք փախած ժամանակնին բազում դուար թողուցին։

Ճէզայիր 21 Նոյ.

Տըլըպէք զօրավարին դունդն, որ Սայտայէն ճանբայ ելած էր, 19ին Մողար—Ֆուքանի հասաւ և պարպուած գտաւ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բ. Դուռը շրջաբերական մը ղրկեց Եւրոպական տէրութեանց քով գտնուող Օսմ. դեսպանաց, որպէս զի տէրութեանց ուշադրութիւնն հրաւիրեն Թուրքիոյ մէջ օտարազգի հիւպատոսաց իրաւասութեան սահմանին վրայ։

Օսմ. կառավարութիւնը մտադիր է հիւպատոսաց վրայ առեւտրական իրաւասութիւն միայն ճանչել այսուհետեւ, և ոչ քաղաքական կամ դիւանագիտական։

Սոյն շրջաբերական ծանուցագիրը, Լէվընթ Հէրըլտի խօսքին նայելով, շաբաթ օրը դեսպանատանց ալ հաղորդուեր է, բայց Թուրքերէն լեզուով գրուած լինելուն պատճառաւ ետ ղրկուեր, Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը խնդրուեր է։

—Երէկ Իտալիոյ և Յունաստանի դեսպանները Բ. Դուռն երթալով տեսակցեցան վսեմ. Ասիմ փաշային և յետոյ Բարձր. Սայիտ փաշային հետ։

—Կը լսեմք թէ Հայաբնակ նահանգաց նոր կուսակալներ կարգելու խնդիրն այս պահուս լրջօրէն կ'զբաղեցնէ Բ. Դրան ուշադրութիւնը. կը մաղթեմք որ արժանաւոր անձինք նշանակուին, ի մեծ օգուտ տեղացի ժողովրդեան և տէրութեան։

—Պատերազմական տուգանաց յանձնախմբին շաբաթ աւուր նիստը կարճ տեւեց, Բարձր. Սայիտ փաշային և Ռուսիոյ դեսպանին երկար տեսակցութեան պատճառաւ։

Այս նստի մէջ ալ երաշխաւորութեանց խնդիրը միայն յուզուեցաւ առանց քայլ մ'առաջ երթալու, որովհետեւ Օսմ. պատուիրակները դեռ պատրաստուած չէին ցուցնելու այն հասոյթները զորս Բ. Դուռը պիտի յատկացնէ այդ պարտքն հատուցանէ վճարելու համար։

—Եկմտական յանձնախմբին երէկի նստին մէջ ծխախոտի ռէժին կամ մենավաճառն սկզբամբ ընդունուած է։ Պայմանաց մասին բանակցութիւնք տեղի պիտի ունենան Օսմանեան և Եւրոպական պատուիրակաց միջև։

—Հելլենական թղթատանց փակման համար տրուած պայմանաժամը վերջացած լինելով, երէկ իրիկուն Բ. Դուռը վերջնական ազդարարութիւն մը ղրկեց Հելլենական դեսպանատան, որպէս զի փակուին։

—Քեաչղարի կորուսեալ Պէյութեան (*) գահաժառանգ Պէյ Գուլի Խան երէկ Հնդկաստանի ճանբով Թաշքէնտ երթալու համար մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ ընկերակցութեամբ կայսերական մի քանի Եավէրներու։

—Կ. Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը պաշտօնական ազդով մը կը ծանուցանէ հասարակութեան թէ մայրաքաղաքիս մէջ վաճառուած մսին գինն որոշելու համար մինչև ցարդ հաստատեալ կանոնաց չարաչար գործադրութեան վերջ դրուելու նպատակաւ քաղաքապետութիւնը նոր տնօրէնութիւններ ըրած է, որք Պետական խորհրդոյ հաւանութիւնն ստացած և կայսերական հրամանագրով հաստատուած են։

Այսուհետեւ մսավաճառութիւնն յատուկ պաշտօնատարաց հսկողութեան ներքև պիտի լինի Անատոլուի և Րումէլիի գլխաւոր տօնավաճառաց մէջ և մանաւանդ Կ. Պոլսոյ շրջականերն, և ըստ այնմ մայրաքաղաքիս մէջ վաճառման գինը պիտի որոշուի։

—Երէկի Լէվընթ Հէրըլտ կ'ըսէ.— «Վանէն գրուած նամակներ նահանգին ճանբայներուն անապահովութենէն կը գանգատին, որք աւազակաց բազմաթիւ խմբի մը ձեռքը մնացած են, ընդ հրամանատարութեամբ հռչակաւոր Համզոյի։ Տեղական իշխանութիւնք կ'աշխատին ցրուել այս հրոսախումբը, բայց չեն յաջողիր, որովհետեւ աւազակք թէ՛ բազմաթիւ են, և թէ ընտիր տեսակ հրազէններ ունին, մինչդեռ ոստիկանաց զէնքերըն հին տեսակ բաներ են։ Ուստի Համզոյ համարձակապէս կ'ասպատակէ Վանայ նահանգն, և երբ նեղը մնայ, Հէքքեարիի շրջակայ նահանգը կ'ապաստանի, անտի ալ Բաղէշի նահանգն. և երբ հալածումը թեթեւնայ, դարձեալ ետ կուգայ Վանայ գաւառը։»

—Տփղիսի և Պաքուի երկաթուղւոյ շինութիւնը փութով յառաջ կը տարուի. Երկաթուղւոյն մէկ ճիւղը պիտի երկննայ ի Կարս, և երկու ճիւղ ալ Պարսից սահմանագլուխը պիտի երկննան։

—Տրապիզոնէն Նոյ. 5/17 թուով կը գրեն մեզ, թէ հոն եկած Ճիզվիթք, Հայ աշակերտներ որսալու յուսով, իրենց բացած դպրոցին անունը «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» դրեր, և ամեն դասատանց մէջ Ս. Լուսաւորչի պատկերը կախեր են։ Յունաց տղաքն ալ ձրի պիտի ընդունին։ Դասախօսութիւնք մէկ շաբաթէն պիտի սկսին։

—Կաթոլիկ ընկերութիւնները կամ միաբանութիւններն որք Ֆրանսայի մէջ լուծուեցան անցեալ տարի, իրենց կալուածները վաճառել սկսած են։

—Վաշըթթի մէջ կը կարդամք թէ Անգլիացի Պ. Պալինպուրք անուն անձ մը նամակ մը գրեր է առ Լորտ Կրանվիլ, յայտնելով որ իւր մէկ որդին իբրև գերի կը գտնուի Պէնի—Զուկ—Զուկներու ձեռնածաց խումբին մէջ, որք այժմ Կ. Պոլիս են։ Լորտ Կրանվիլ հրաման ղրկեր է Լորտ Տիւֆէրինի որ քննութիւնք կատարուին, և իրօք կը գտնուի որ Պէնի-Զուկ-Զուկներուն մէջ 14 Անգլիացի տղայք կան, որք երբ 2–3 տարեկան էին, Անգլիոյ մէջ մէյ մէկ ոսկւով գնուած էին իրենց ծնողացմէ կամ ազգականացմէ, և գործին օրինաւորութեան գոյն մը տալու համար, ըսուած է թէ Պէնի-Զուկ-Զուկներու արհեստը սովրելու համար մտած են այդ խումբի մէջ։ Անգլիոյ դեսպանն օժանդակութեամբ Ֆրանսական դեսպանին, (որովհետեւ Պէնի-Զուկ-Զուկներն՝ իբրև Ճէզայիրցի՝ Ֆրանսական հպատակ են,) յաջողած է ետ առնուլ այդ 14 Անգլիացի տղայքն, որք Անգլերէն լեզուն անգամ մոռցած են։

—Անատոլուէն եկած վերջին լուրեր կը ծանուցանեն թէ օդերն այս օրերս բաւական մեղմացեր են, հակառակ առջի օրերու սաստիկ ցուրտին և ձիւնին։

—Հիճազէն լուր կուտան թէ երկրին Արաբ չէյխերէն մին, Ահմէտ Հալիլի անուն, 120 տարեկան վախճաներ է։ Այսպիսի երկարակեցութիւն մը խիստ հազուադէպ օրինակ մ'է Արաբիոյ տաք երկիրներուն մէջ։

—Ասկէ իբր քսան տարի առաջ Ամերիկայի մէկ քաղաքին մէջ քանի մը կանայք ժողով ըրին գիշեր մը խորհելու թէ կանայք ապրուստ գտնելու համար ի՛նչ տեսակ գործ կրնային ընել։ Այն կանայք քննելով գտան թէ այն ատեն Միացեալ Նահանգաց մէջ կային միայն տասներեք տեսակ գործ, որովք կրնային կանայք իրենց ապրուստ հայթայթել։ Մօտերս նոյն կիներէն ոմանք դարձեալ ժողվելով գտան որ հիմա կանանց յարմար 287 տեսակ գործ կայ Ամերիկայի մէջ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԻՐԱԿԻ ԱՒՈՒՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆ

Ցանն կիլիկիոյ Ամեն. Տ. Մկրտիչ Ս. կաթողիկոսն, ըստ հրաւիրանաց Ս. Պատրիարք Հօր, կիրակի առաւօտ Բերայի Ս. Երրորդութեան Եկեղեցւոյ մէջ Ս. Պատարագ մատոյց, խիստ շքեղ և հանդիսաւոր կերպիւ։

Հետաքրքիր ժողովրդեան երկսեռ բազմութիւնն աննկարագրելի էր։

Ս. Երրորդութեան Եկեղեցւոյ ընդարձակ տաճարն իւր գաւիթներով պահարաններով և վերնատամբք նեղ կուգար ժողովուրդը պատսպարելու, որ ամեն կողմէ դիմած էր անդ։

Ներկայ էին Գեր. Արքեպիսկոպոսունք Տ. Խորէն Նար Պէյ, Տ. Գրիգոր Պօղոսեան, և Տ. Պետրոս Սեբաստիոյ, և բազմաթիւ վարդապետք և քահանայք, ինչպէս նաև Ազգային Ժողովոյ Մայր Դիւանին, Վարչական խորհրդոյն և կաթողիկոսական Յանձնախմբին անդամներն և բազում Ազգային պաշտօնատարք։

Ս. Պատրիարք Հայրը Գալատու Ս. Հրեշտակապետ Եկեղեցւոյ տօնախմբութեան առթիւ անդ Ս. Պատարագ մատուցանելու հրաւիրեալ լինելով, իւր փոխանորդ Գեր. Ռուսճուգլեանը ղրկած էր այս հանդէսին մէջ զինքը ներկայացնելու համար։

Ժամը 4ին Ս. Պատարագն սկսաւ, և Ս. կաթողիկոսն յատկապէս քարոզ խօսելով, ազգային միութիւնն անքակտելի պահելու համար իւր կողմանէ ամեն զոհողութեան յանձնառութիւն յայտարարեց, և հերքեց այն անհաճոյ զրոյցներն որ հակառակ իմաստով տարածուած էին իւր նկատմամբ։

Եւ արդարև յիշատակութեան պահուն, երբ ժողովուրդն ուշադիր հանդարտութեամբ կը դիտէր, Նորին Ամենապատուութիւնն իւր յայտարարութեան գործնական ապացոյցը տուաւ, Ս. Էջմիածնայ գահակալներէն երջանկայիշատակ Տ. Ներսէս Ե. և Տ. Մատթէոս կաթողիկոսունքն և Սսոյ գահակալներէն երջանկայիշատակ Տ. Կիրակոս Տ. Եփրեմ և Տ. Կիրակոս Բ. կաթողիկոսունքն յիշատակելէ յետոյ, ամենայն Հայոց Եպիսկոպոսապետ և Հայրապետ Տ. Տ. Գէորգ Դ. կաթողիկոսն և Երուսաղեմայ ու Կ. Պոլսոյ Պատրիարքունքն յիշատակելով։

Կարելի չէ նկարագրել այն սրտաբուղխ խնդութիւնն, որով լեցեալ էր ժողովուրդն համօրէն, տեսնելով որ կիլիկիոյ կաթողիկոսին՝ Էջմիածնայ Մայր Աթոռոյն և Կ. Պոլսոյ Ազգային կեդրոնական իշխանութեան հետ անհամաձայնութեան զրոյց ու կասկածանք կ'անհետանային այս հանդիսաւոր իրողութեան առջև, և Ամեն. Տ. Մկրտիչ կաթողիկոս արդեամբ կ'ապացուցանէր թէ ազգային օգտին և միութեան անձնուէր հովիւ մ'էր, և սովաւ կը պսակէր այն ակնկալութիւն՝ որ Ազգային Ժողովն ունեցած էր Նորա ընտրութիւնը վաւերացուցած ատեն, թէ Էջմիածնայ արքեպիսկոպոս մը բարձրանալով կիլիկիոյ Աթոռոյն վրայ՝ կարող կը լինէր համաձայնութիւն հաստատել ընդ Մայր Աթոռն Էջմիածնի։

Յաւարտ Ս. Պատարագին, Ամեն. Տ. Մկրտիչ կաթողիկոս Թաղ. խորհրդարանին մէջ քիչ մը հանգիստ առնլով, բազմաթիւ եկեղեցական և աշխարհական նշանաւոր անձանց շնորհաւորութիւններն ընդունելէ յետոյ, ժամ 7ին մօտ, քանի չափ ուղեկիցներով Մեծ. Մ. Ցակոբեան էֆէնտիի տունը գնաց, ուր ցերեկուան ճաշի հրաւիրեալ էին։

Ս. Պատրիարք Հայրն ալ Գալատու թաղէն դառնալով անդ եկած էր։

Ճաշն երկու ժամէն աւելի տեւեց, վասն զի կերակրոց պնակներն ու գինւոյ բաժակները կ'ընդմիջուէին զանազան բարեմաղթութեամբք, որք առաջարկուեցան նախ՝ Վեհ. Սուլթան Համիտ խանի կենացն, և ապա կաթողիկոսաց և Ս. Պատրիարքին, Հայ կղերին, Ազգային Երեսփոխանաց, Վարչական խորհրդականաց և կաթողիկոսական յանձնաժողովոյ անդամներուն կենացը։

Ցիշեալ բանախօսութիւնք Ազգին համար մեծ կարեւորութիւն ունեցող խնդրոյ մը բարւոք լուծման տպաւորութենէն ներշնչեալ լինելով, նոցա կարեւորագոյններն համառօտիւ կ'ամփոփեմք աստանօր։

Նախ Ամեն. Ս. կաթողիկոսը խօսք առնլով՝ բացատրեց թէ որպէս ամեն բարիք միութենէ կը ծագին, նոյնպէս և Ազգին բազմակարօտ վիճակը միութեամբ և միասիրտ գործակցութեամբ միայն կրնայ բարւոքիլ և յառաջդիմել։ Եւ շնորհակալութիւն յայտնելով Ս. Պատրիարք Հօր՝ յօգուտ ազգին մատուցած անձնուէր ջանից և զոհողութեանց համար, խնդրեց որ իւր ջանքերը չխնայէ նաև վասն յառաջդիմութեան կիլիկիոյ Աթոռոյն և ժողովրդին, և բաժակ առաջարկեց վասն կենաց Նորին Սրբազնութեան։

Ս. Պատրիարք Հայրն ալ յայտարարելով թէ ինք բնաւին խտիր չէ դրած հայաբնակ վիճակաց մասին տարած խնամոց մէջ, և թէ նոյն իսկ կիլիկիոյ վիճակաց համար բազմիցս դիմած է բարեխնամ կառավարութեան, ապահովցուց զՍ. Մկրտիչ կաթողիկոսն թէ այսուհետեւ ևս ի պահանջել հարկին թէ՛ ինքն և թէ Ազգ. կեդր. Վարչութիւնը չպիտի վարանին իւրեանց աջակցութիւնը նուիրելու, և սակայն կիլիկիոյ վիճակաց խնամատարութեան ու զարգացման մանաւորաբար Տ. Մկրտիչ կաթողիկոսին հոգածութենէն կախումն ունենալը յիշեցնելով և Նորին Ամենապատուութեան ձեռնհասութեան վրայ իւր ունեցած վստահութիւնն յայտնելով, շնորհ յԱստուծոյ և կարողութիւն մաղթեց և Տ. Մկրտիչ կաթողիկոսին կենաց բաժակ առաջարկեց։

Սերվիչէն էֆէնտի՝ Ս. կաթողիկոսին և Ս. Պատրիարքին փոխադարձ յայտարարութիւններն հաստատելով հանդերձ՝ ըսաւ թէ Ազգն իւր Աթոռոց Գահակալներուն և բոլոր ազգային պաշտօնատարաց ջանքերն իրենց պարտուց կատարումն կենթադրէ, և ոչ զոհողութիւն. վասն զի իւր իրաւունքն է պահանջել ի նոցանէ որ Ազգին ծառայեն անձնուիրաբար։ Հետեւաբար, երբ ամեն ոք յայս պարտականութիւնը կատարելէ չխորշիր, ընդհանուր օրինաց համաձայն վարուած կըլլայ. իսկ անոնք որ կը դեդեւին կատարել, նոքա բացառութիւն կը կազմեն։ (Մնացեալը վաղը)

Վեհ. Սուլթանն Ա. կարգի Մէճիտիէ պատուանշան տուաւ կիլիկիոյ կաթողիկոս Ամեն. Տ. Մկրտիչ Սրբազանին։— Պաշտօնական հրատարակութիւնը կ'ըսէ.— «Ատանա վիլայէթի տախիլինտէ վագը «Սիս կաթողիկոսու օլուպ, Տէր-«սաատէթտէ պուլունան Մկրտիչ «էֆէնտիյէ, պիրինճի րիւթպէտէն «պիր գըթա Մէճիտի նիշանը գի-«չանը իհսան պույուրուլմուշ տըր։»

Կը լսեմք թէ կիլիկիոյ Ամեն. Տ. Մկրտիչ Ս. կաթողիկոսը կիրակի իրիկուն Բէրայէն Խասգիւղ երթալով՝ հիւր եղած է Ս. Պատրիարք Հօր։

Յունաց Ս. Պատրիարքը կիրակի օրն անձամբ կաթոլիկ Հայոց Բերայի կաթողիկոսարանն երթալով այցելութիւն տուաւ Գեր. Ազարեան Սրբազանին։

(*) Մեր երէկուան թուոյն մէջ այս հեռագրին մէջի «ընտրուեցաւ» բառը բուն տեղէն խախտելով խօսքին իմաստը փոխուած էր։

(*)—Հիմա Զինացւոց ձեռքն է։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Տ. Ս. Փափազեանի նամակին մնացորդը.

Քէչեան էֆէնտի իւր գիտողութեամբ անշուշտ կ'ակնարկէ կրթական ծրագիրն. բայց չգիտէր թէ կրթութեան պաշտօնէայն, վարժարանաց ընդհանուր Տնօրէնը, ի՛նչ անվայել ընդունելութեան ենթակայ եղած է, և անոր վճարուած թոշակն ո՛րչափ մեծ տուգանք մը կը համարուի կեդրոնական սնտուկին։ Իփէկճեան էֆէնտի յօժարակամ յանձն առաւ զեղչել իւր թոշակը, բայց չյաջողեցաւ բարի ընդունելութեան մը հանդիպիլ. ո՛յսքան մեծ յարգ ունի դաստիարակութեան խնդիրն մեր Պատրիարքարանի մէջ։

Քէչեան էֆէնտի կ'ըսէ թէ առ Ս. Պատրիարք Հայրն գործակցութենէ դադրելէ ի վեր համամիտ չէ եղած (փափազեան) Ս. Պատրիարքին ընթացքին։

Ի՛նչպէս կրնայի համամիտ չըլլալ Ս. Պատրիարք Հօր ընթացքին, եթէ քիչ շատ տեղեկութիւն չունենայի անոր։ Մինչև 1880 ապրիլ 1 յարաբերութիւն ունեցած եմ Ս. Պատրիարք Հօր հետ, միշտ իմ անհամամտութիւնս յայտնելով բռնուած ընթացքին։ Նոյն օրը վերջին պատգամաւորութիւնը կատարեցի, և առած պատասխանս դժգոհ ըրաւ ոչ միայն զիս, այլ և զիս ղրկողներն ալ, որք անհամամիտ էին յարաբերական գործոց վիճակին և զայրացուցիչ քաղաքականութեան։ Չեմ ուզեր առ այժմ աւելի գրել։

Ես երբեք չեմ պահանջած որ Ս. Պատրիարք զիս իրեն գործակից ընդունի, այլ պահանջած եմ որ Ս. Պատրիարք [illegible], ինչպէս շատ աղէկ բացատրած էր Քէչեան էֆէնտի։(8)

Շատ սխալ է Քէչեան էֆէնտիի այն հետևութիւնը թէ, ներկայ բոլոր գոհացուցիչ կամ անգոհացուցիչ արդեանց սկզբնապատճառն այն առաջին ժամանակաց գործառնութեանց մէջ պէտք է փնտռել։ Մինչև 61 րդ յօդուածին հաստատութիւնը բռնուած ընթացքը կը համապատասխանէր նոյն ժամանակին պահանջմանց. բայց անկէ յետոյ փոխեցան հանգամանք. պէտք էր փոխուիլ և ազգային ընթացք։ Վերջին 3 տարուան միջոցին ընդհանուր քաղաքականութիւնը փոփոխութիւններ կրեց, իսկ մենք անշարժ կեցած ենք մեր ընթացքի վրայ. ցաւալի վիճակ. [illegible](9)

Քէչեան էֆէնտի լսեր է թէ, ըստ որում Խրիմեան Սրբազան, Խորէն Սրբազան և Մկրեան Հայր դուրս թողուած էին Բարենորոգմանց յանձնաժողովէն, Ս. Պատրիարքը չէ մասնակցեր այդ Յանձնաժողովի աշխատութեանց։ Եթէ այդչափ կարևոր անձինք էին անոնք, և Ս. Պատրիարք ծանր հետևանք կը նշմարէր զանոնք վտարելուն մէջ, ինչո՞ւ թող տուաւ ուրեմն Խորէն Սրբազանին համար այն հեշտակալ պաշտօնական ծանուցման հրատարակութիւնը(10), երբ մանաւանդ իւր կողմէ նուիրակ կ'առաքէր զնա ի Ռումանիա։ Թողունք զայս. այդ երեք անձանց միւս անդամոց վրայ յաւելման առաջարկը դժուարի՞ն էր արդեօք Ներսէս Սրբազանի նման Պատրիարքի մը, որ անկարելիները կարելի ըրած է Ազգային Ժողովի մէջ...։

Քէչեան էֆէնտի համայն երեսփոխանութեան և մեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ վարչութեան ձեռքը գտնուած ազգային ներքին գործոց վիճակին բարւոքման մասին։

Ես կը կարծեմ թէ համայն երեսփոխանութեան ուշադրութեան արժանի խնդիրներն են.

1. Երեսփոխանութեան և Պատրիարքին մէջ յարաբերական վիճակը։ Պէտք է որ Երեսփոխանութիւնն իւր արժանաւոր դիրքն բռնանայ իբրև ներկայացուցիչ Հայոց Թուրքիոյ, և համարառու մարմին, և Ս. Պատրիարքն իբրև գործադիր իշխանութեան պետ՝ ընտրեալ յերեսփոխանութենէ և համարատու առ այն՝ բռնէ իւր դիրքն, և յարգէ Երեսփոխանութիւնն և անոր որոշումները։

2. Ազգային Ժողովին մէջ քննադատութեան ազատութիւնը։

3. Երեսփոխանական Ժողովոյ որոշմանց ճշդիւ գործադրութիւնը։

Երբ Երեսփոխանութիւնը չարունակէ արդի վիճակին մէջ, ո՞ւր կը մնայ վարչութիւնը, և ի՞նչ զօրութիւն կրնայ նա ունենալ ներքին գործոց բարւոքման մասին։(11)

5 Նոյ. 1881 — Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(8). — Քէչեան այդ կէտը բացատրած ատեն, չգիտէր թէ Տ. Փափազեան մի օր պիտի խեղաթիւրէր զայն։ — Մեք դժգոհութիւն կը յայտնէինք թէ Ազգային Վարչութիւնն (որուն թերութեանց վրայ կը գրէինք) պէտք եղածին չափ չէր աջակցած Ն. Սրբազնութեան։ Իսկ Ազգային Ժողովն իւր միահամուռ քուէով հաւանութիւն տուած և որոշած էր արդէն որ Ս. Պատրիարք Հայրն «իւր կրցածին ու գիտցածին պէս» վարուի ծանուցեալ գործին մէջ, ինչպէս պարտի քաջ գիտնալ նորընտիր Երեսփոխանը։ Բ. Բ.

(9). — Հիմա Տ. Փափազեանի գործին այնպէս կուգայ որ այդ տեսակ խտիր մը հաստատուի ընդ մէջ նախկին և յետագայ ընթացից։ Որոշիչ սահմանը շատ ճիշդ չէ՝ ըստ բնութեան գործին. բայց մեք կը կարծենք թէ Ս. Պատրիարք Հօր աչքէն չէ՛ վրիպած այդ կէտ, և թէ, իրօք, այս աւուր ընթացքը նոյն չէ՛ բաղդատմամբ այն ժամանակաց զորմէ կը խօսի Տ. Փափազեան։ Ն. Սրբազնութիւն «անշարժ» կեցած լինել կը թուի ո՛չ թէ «ընթացքին», այլ «խնդրոյն» վրայ...։ Բ. Բ.

(10). — Հայկական խնդիրը վերաբերութիւն չունէր Լուսինեան խնդրոյն. բայց Յանձնախումբն, որոյ լուծումը կ'ողբայ Տ. Փափազեան, սերտ յարաբերութիւն ունէր այն խնդրոյն, որուն գլխաւոր աշխատողներէն մին եղած էր Ն. Գերապատուութիւն։ Բ. Բ.

(11). — Տ. Փափազեանի ներկայ յօդուածոյն այն մասանց վրայ, որք անմիջական վերաբերութիւն չունէին վիճաբանութեան ներքև գտնուած խնդրոյն, մեր խոնարհ կարծիքը կը յայտնենք առանձին Տեսութեանց մէջ։ Բ. Բ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(ՄԵՐ ՅԱՏՈՒԿ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

Բաղշոյ շրջակայ գիւղերի մէջ մի ընտանիք մի տուն ունի, մի սենեակ. խոհանոց, ճաշարան, ննջարան մի բան է. գոմն ու տուն, ճաշոյն ու մսուր մէկտեղ են. եզն ու մշակ, կինն ու կով մէկտեղ կը փչեն, մէկտեղ կը շնչեն, մէկտեղ մէկ մէկի կեանք կուտան։

Կեանքի տուրևառը բաւական ներդաշնակ է այս տներու մէջ. մարդն իր գործն ունի, կինն իրեն. մարդն իր արտ ու ափ, կինն իր տուն ու տեղ. մէկը իր եզը կը նայի, մէկ իր կովը, միւսն իր թոնիրը ու ամենքը մէկտեղ կը նստին կը ճաշեն ու կ'ընթրեն. մեքենական կանոնաւորութիւն մը կ'ոգեւորէ հոս կեանքը, կը դասակարգէ ու կը ստորաբաժնէ այն պարտքեր ու իրաւունքներն՝ որք յարկի մը տակ ընտանիք մը բարօրելու կը ձգտին։

Ամեն ինչ հին է գեղերու մէջ. զգացումները հին, գաղափարները հին, պէտքեր ու բաւականութիւնները հին ու նահապետական. քիչ մը հաց, քիչ մը ուտելիք մի մի կլտորատուներ կ'անեն այս անշուք յարկերը։

Նրբութիւն, հաշիւ շատ չեն տեսնուիլ գիւղերու մէջ, ամեն ինչ անհրաժեշտ ըլլալու կերպարանք մ'ունի. չենքեր, զգեստներ, տուն ու տեղ խոշոր ու խեցբեկ են. զբաղմունքներ, վարմունք, ելեւմուտք սահալ անձև ու անհաշիւ, և սակայն որչափ ալ պակասութիւններ վերագրուին ասոնք գեղջկական պարզութեան, նահապետական կեանքը ունի միշտ իր փայլ ու համակրական կողմը, երբ աչքէ անցնենք քաղքցւոց ճաշակադիտութեան ու մտատեսութեան հետ այն մոլութիւններն որք կը փչացնեն միշտ իր կեանքը։

Մեր գեղացիք իրենց կեանքի նեղ պարագաները գիտնալու միայն կ'աշխատցնեն իրենց միտքերը՝ ուրիշ կերպով մտքի ապահարկութեան կը հաւատան, ո՛չ լաւի համար կը նեղեն իրենց միտքերը, ո՛չ վատի, ատոր համար ալ իրօք միտքերը անապատ ըլլալու վիճակին կը հասնին ու միամիտ ու խեղճ արարածներ կ'ըլլան իրենք. «Աստուած ինչ օր գրեր ա վըր մեր ճակտին, էն ա, թի՛ աղէկ թի՛ գէշ, զէն ենք ամցեր» կ'ըսեն ու պաշարին գոհութեամբ իրենց տեղերը կը նստին։

Մտքերն ու զգացումները բարձր հնութեան մը ազդեցութեան ներքև են դեռ գեղերու մէջ, յարմարցուած ճիշտ գեղջկական նեղ կեանքի ներքին ու արտաքին պայմաններու հետ. դարձել է երկիր, անցել են տարիներ, բայց գեղերը ցանցառ տարբերութիւնով նոյն մնացել են. ժամանակը չէ՞ զօրութիւն մ'է, մարդոցմէ կախումն ունի այս զօրութեան լաւ ու վատ գործածութիւնը, անոր հետ առաջելու և յետնելու հանգամանքը. ժամանակը չէ որ կը գործէ, մարդն է, նոյն ինքն՝ մարդը որ կը գործէ երկիր ու կեանքը։

Շատ դանդաղել է գեղացին ժամանակի հետ շարժելու համար, հոն է գրեթէ ուր կարելի է մտածել թէ քաղաքակրթութեան հոտն առնելու վրայ լինի. և սակայն շատ չը մեղադրուիր երբ աչքի առջեւ բերենք իւր պատմութիւն, իւր կեանքի ձախող պարագաները, զորս ընդունելով իւր հետ բերել հասցուցել է այսօր իւր Հայ Քրիստոնեայ լինելու հաւատքը։

Գեղերու մէջ թէ աչքի զարնուելու բան մ'ըլլայ՝ իւր եկեղեցին է, որ բարձր դիրք մ'ունի միւս շէնքերու վրայ ու կը հովանաւորէ գիւղացւոց տուն ու տեղը. սակայն շէնքը նիւթական է միայն, շատ չատ կը ժամսեն հոն երկու քահանայ մի-երկու տիրացուներու հետ՝ առանց երբեք գիտնալու ի՛նչ է եկեղեցին, ի՛նչ է իրենց կարգադրածը„ բայց գեղացիք մեծ զրոյցներ կ'անեն ասոնց մոգական զօրութիւններու վրայ, գեղի խորհրդաւոր անհատներն են ասոնք, ամեն բանն են ու բան մը չեն։

Երբ խօսքը քահանայներու վրայ կը դառնայ, միտքս կուգայ մի անկանոնութիւն որ կը տիրէ ձեռ-

ԹԵՐԹՕՆ ՄԱՍԻՍԻ

ՏՈՄԱՐ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՔ ՀԱՅՈՑ

Ժամանակի բաժանման խնդիրն մարդկան ուշադրութիւնը գրաւեց ի հարկէ խիստ հին ժամանակէ։ Յորժամ կազմեցան առաջին ընկերութիւնք և նաև կրօնական գաղափարք և զգացմունք, անհրաժեշտ եղաւ կարգել այս բաժանումն, այնպէս զի տօնախմբութիւնք, պաշտամունք և զոհք կատարին՝ կանխաւ որոշեալ աւուրց մէջ։ Յորչափ պարզ էր կարգադրել տոմարն (1) արեգական շարժման և հետևապէս եղանակաց պարբերական դարձման վերայ, նախնիք զայս հաստատեցին ի սկզբան լուսնի շարժման և լուսնային ամսոց վերայ, զի լուսնի երևոյթք յամենայն կողմանց տեսանելի պարբերական ստոյգ նշաններ են. և էր արդարև մեր արբանեկին երևոյթներէն դիւրահասկանալի բնական ժամացոյց յաջս նախնեաց։ Ճշգրտագոյն աղդանշանն է լուսնի ծնունդն, այսինքն մահիկին առաջին երևոյթն յետ մտից արևու։ Այս ի սկզբանէ անտի կը գործածուի տօնախմբութեանց և խաղուց կատարման, ինչպէս մինչև ցայսօր Մահմետականք անհամբեր կը գըննեն այս երևոյթն առ ի սահմանել զակիզբն պահոց ամսեան Ռամազանի։ Լուսնային տոմարը խիստ պարզ է և տարին, ըստ այս տոմարի, կը բաղկանայ յերկոտասան ամսոց։ Դժբաղդաբար այս տոմարն տեղի կը տայ անթիւ անտեղութեանց և շփոթութեանց և ուշադիր չէ փոփոխմանց եղանակաց, որոց պարբերական նորոգումն այնչափ կարևոր է յերկրագործական աշխատութիւնս և ի քաղաքային յարաբերութիւնս։

Այսպէս հնագոյն տոմարք լուսնային են, ի բաց առեալ Եգիպտացւոցն, որոց պարտ էր առաւել ուշադիր լինել արեգական շարժման, սակս Նեղոսի ջուրց յորդութեան, որ մի նշանաւոր դէպք է յԵգիպտոս, մանաւանդ երկրագործական զբաղմանց նկատմամբ, և որ կը պատահի իւրաքանչիւր ամ ամառան արևադարձին։ Արեգակնային տարւոյ երկայնութիւնն լինելով արեգական շրջանն, այսինքն արեգական մի գիշերահաւասարէ մինչև ցնոյն գիշերահաւասարն դառնալեան ժամանակին, այս տոմարն ևս խիստ դիւրին կը լինէր, եթէ արեգական շրջանը բաղկանար ի մի ամբողջ թուոյ կազմեալ աւուրց. յայնժամ բաւական էր ճանաչել այս թիւն և ստորաբաժանել մանր թըւոց կամ ամսոց։ Այսպէս իւրաքանչիւր օր ընդ նոյն անուամբ յաջորդ ամսոց մէջ արեգական Ծիր խաւարման նոյն դիրք կը համապատասխանէր, և ամենայն ինչ կանոնաւոր և նոյն կարգաւ կը պատահէր։ Զոր օրինակ, եթէ գարնան գիշերահաւասարն գայր ի մարտի 9 (Յուլեան տոմար), նոյնը կը լինէր յաջորդ տարւոյ մէջ, և մարտի 9 կը նշանակէր գարնան սկիզբն չարունակ։ Արդ, ինչպէս ծանօթ է ամենեցուն, արեգակնային տարին չէ կազմեալ ի մի ամբողջ թիւ աւուրց, և կը պարունակէ 365 1/4 օր և կամ ըստ ճշգրիտ հաշուոյ 365 օր և 0,2422 վասն որոյ արեգակնային տոմարի գործածութիւնն կ'ստիպէ զմեզ առնուլ իբրև միութիւն մի քաղաքային միջին տարի (Յուլեան կամ Գրիգորեան)։

Հաւանականաբար արեգակնային տարին ի հնումն գործածեցին նաև Մարք, Պարսիկք և Հայք. բայց ինչպէս այս ազանց տարին, Հայոցն ևս կը բաղկանար միայն ի 365 աւուրց, և կը բաժանէր ի 12 ամիս, իւրաքանչիւրն 30 օրէ կազմեալ, անտի մի աւելորդ 5 աւուրս, զոր ի վերջոյ կը դնէին իբրև Աւելեաց։ Ազգային ամսոց անուանք էին Նաւասարդ, Հոռի, Սահմի, Տրէ, Քաղոց, Արաց, Մեհեկան, Արեգ, Ահեկան, Մարերի, Մարգաց, Հրոտից, և Աւելեաց՝ որ ունի միայն 5 օր։

Այս շարժական և անհաստատ տարին, զոր ի սկզբան գործածեցին արևելեան ազինք, թուի լինել մի անկատար չափ արեգակնային շրջանին, անտեղեակ գոլով հնոց՝ ճշգրիտ տևողութեանն, որ ըստ Յուլեան նորոգութեան կը պարունակէ 365 1/4 օր։ Բայց և այնպէս չ'գիտեմք եթէ նախնիք արդարև չճանաչէի՞ն ճշգրիտ հաշիւն, զի այս շարժական տարւոյ գործածութեան ժամանակ գիտութիւնք ըստ կարի յառաջացեալ էին, և մարթ էր հնոց հաշուել արեգական շրջանին տևողութիւնն աւելի ճշմարտութեամբ. մանաւանդ տարբերութիւնն խիստ զգալի է, զի յետ 40 ամաց այս տարբերութիւնն կը լինի 10 օր և ճիշդ 3 ամիս կամ մի ամբողջ եղանակ յետ 360 ամաց։ Ըստ ոմանց այս շարժական տարւոյ գործածութիւնն պահպանել լինի առ Հայս և առ հին ազինս սակս կրօնական գաղափարի իրիք, կամելով իւրաքանչիւր տօնախմբութիւն շրջեցուցանել ընդ ամենայն աւուրս տարւոյ, որպէս զի ամենեքին սուրբ լինին։

Մինչև ցարդ անծանօթ է մեզ թէ ե՞րբ այս շարժական տարին սկսան գործածել Հայք. այս նկատմամբ չ'ունիմք ոչ պատմական յիշատակ ի մատենագիրս մեր և ոչ ծանօթութիւն ինչ յարձանագրութիւնս։ Թերևս նախնիք մեր ածին զսա յԱսորեստանեայց, զի նախ քան զՊարսկական պետութիւնն Հայք յաճախ կը հաղորդակցէին ընդ Ասորեստանեայս և կը ճանաչէին գլխաւորութիւնն Նինուէի աշխարհակալաց. իբրև ապացոյց կարեմք ի մէջ բերել Շամիրամայ և Արայի առասպելական պատմութեան Արլեզաց զրոյցն։ Արլեզք, ըստ հին արևելեան դիցաբանութեան, աստուածային կամ ի վեր քան զբնութիւն ոգիք էին, որք և կը կենդանացնէին պատերազմի դաշտաց վերայ անկեալ դիւցազունս լիզելով նոցա վէրքերն։ Բիւզանդ ևս կը յիշէ այս առասպելական զրոյցն՝ իմացնելով թէ հաւատք կ'ընծայուէր նաև ի ժամանակս քրիստոնէութեան։ Այս առասպելն որ միանգամայն Հայոց և Ասորեստանեայց մէջ ընդունելութիւն կը գտնէր, թերևս ցոյց տայ աղօտաբար թէ երկու ազանց կրօնին մէջ նմանութեան կէտեր կային, և թէ Հայոց հին տոմարն Ասորեստանեայց տոմարին ընդօրինակութիւնն լինէր, զի տոմարագիտութիւնն սերտ կապակցութիւն ունի կրօնի հետ։ Բայց ևս առաւել հաւանական է թէ շարժական տարին, զոր կը գործածէին նաև Պարսիկք, մուծաւ ի Հայաստան խիստ հին ժամանակ, յաւուրս կրակապաշտութեան և զրադաշտական կրօնի՝ վարդապետութեան։ Հայր Սիւրմէլեան կը կարծէ թէ Հայոց շարժական տարւոյ թուականն կը սկսի առ Նաբոնասարաւ (1), արքայիւ Բաբելոնի, դիտելով մանաւանդ որ ամք Նաբոնասարի, ինչպէս Պտղոմէոս և Աղեքսանդրիոյ այլ աստղաբաշխք կը գործածէին, ի 365 աւուրց բաղկացեալ են։ Այս պարզ ենթադրութիւն մ'է, զոր առ այժմ չէ մարթ ստուգապէս հաստատել։

Ինչ և է՝ շարժական և անհաստատ տարւոյ գործածութիւնն թուի լինել խիստ հին առ Հայս. ի մատենագիրս մեր կան ստէպ անդ ակնարկութիւնք, որք կ'ապացուցանեն զհնութիւնն։ Խորենացին կամելով խօսիլ զպատմութենէն Վաղարշակայ և Արտաշիսի, կ'ըսէ թէ Հայք գիտութեանց անփորձ էին և մանաւանդ տարւոյ, ամսոց և շաբաթուց բաժանման. «զշաբաթուց ասեմ, զամսոց և զտարեաց բոլորմանց»։ Թէև Վաղարշակայ պատմական անձ լինելն յոյժ կարօտ լինի ստուգութեան, Խորենացին կամի անշուշտ յայտ առնել թէ յայնմ ժամանակի Հայք աշխատեցան նորոգել կամ կարգադրել զտոմարն։ Արդէն Նաւասարդն, որ շարժական տարւոյ առաջին ամիսն է, միշտ կը յիշի ի մատենագիրս և մինչև իսկ ի Գողթան երգս։ Որպէս տոմարն, նոյնպէս հին թուին լինել անուանք ամսոց, և են յայտ մասն այլ և այլ ստուգաբանական մեկնութիւնք։

Գ. Մ. Ա.

(Շարունակելի)

(1) Տոմարն է մի տախտակ, ուր նշանակեալ կան աւուրք շաբաթու, բաժանմունք տարւոյ, թուականք, եկեղեցական տօնախմբութիւնք և յաճախ աստղաբաշխական գիտելիք։ Սովորաբար կ'անուանեմք զսա Օրացոյց կամ Տարեցոյց, իսկ Եւրոպացիք՝ Կաղանդացոյց (Կալանդարիոմ), բայց առանց կոչելոյ Կաղանդ (Կալանդէ) տարւոյ առաջին օրն։

(1) Նաբոնասար արքայ Բաբելոնի անուանի է իւր համանուն թուականաւ որ կը ծագի ի 27 փետրվար 747 նախ քան զՔրիստոս։ Ըստ Խորենացւոյ՝ սա պարտի լինել ժամանակակից Հայկազեան Պարոյրի։

նադրութեան, ըստ եպիսկոպոսներու խղճմտանքին վրայ. բարի Սրբազաններս տեսակ մը ներկայացութեան վերածել են ձեռնադրութիւնը. բաւական է որ մի-երկու ոսկի չորթեն, իսկոյն մէկը տէրտէր կը ներկեն, ու նորա յոռի տրամադրութեան կ'ենթարկեն գեղ մը. չը գիտեմ պատիւ կը բերէ՞ Սրբազաններուն այս Սիմոնականութիւնը.

Կարդալու անուն մը կայ թէ չը կայ գեղերու մէջ Տէրտէրի և Տիրացուի վրայ, ժողովուրդը «սև ու սպիտակի» հետ գործ չունի, ո՛չ աբու ո՛չ էգ, թէ պատահի երբեմն գեղ մը ուր դպրոցի մ'անուն ըլլայ, բողոքականաց կը վերաբերի նա. գեղացիք ինքնին չեն զգալ ուսման կարևորութիւնը. Առաջնորդները չեն հետաքրքրուիլ իրենցմով, քանզի կըսեն «Թող տուք մեռելոց թաղել զմեռեալս իւրեանց»։

Մեր գեղացւոց մտաւոր կեանքը՝ ըլլայ թէ չըլլայ՝ իր եկեղեցւոյ մէջն է. սակայն աս ալ աւելի կրօնական հանգամանք մ'ունենալու կը միտի, այնպէս որ, ճիշդը խօսելով, գեղացին բացարձակապէս զուրկ է մտաւոր կեանքի ամեն առաւելութենէ, ու իր զգացմանց ու գաղափարներու դատարկութեան մէջ կը խղդուի, ինչպէս սոված մէկը իր անսնուցութեան ([illegible]) մէջ։

Մեր գեղերն իրենց տկլուութեան հակառակ զօր ունեցել են իրենց կեանքի պատմական շրջաններու մէջ, սկսել են թուլնալ ու կորսնցնել իրենց ազգային-կրօնական տեսութիւններուն փակչելու առաձգական հանգամանքը, կարծես յոգնելով երկար տարիներ այս յամառ առաւելութիւնը ունենալու միօրինակութենէ, կը հաւատամ որ տգիտութիւնն է ասոր պատճառը, տգիտութիւնը միայն, այո՛, որ կը մեղկէ ազգային զգացումները, կը սնանկացնէ ազգային հաւատքը։

Գեղացւոց մտաւոր ու նիւթական կեանքն այնպէս մօտէն կը շօշափեն ու կը գոյափոխեն մէկզմէկ, որ մէկը միւսով կարելի է գնահատել. գեղերու մէջ ամեն ինչ նախնական լինելու վիճակի մէջ է. խառն զբաղմունքներ, ծանր աշխատութիւններ չը կան. կեանքի պարզութեան հետ պարապմունքներն էլ պարզ են. կը լինին երբեմն այլ և այլ զբաղմունքներ, բայց դեռ ապրուստի կարկատանք մ'անգամ չեն արժել ըլլալ. հող, անասուն այն միակ հասարակ տեղիքն են որ կը կերպարանեն գեղացւոց կեանքի առուտուրը։

Գիւղացւոց կեանքի ջիղը իր հողն է այս երկրի մէջ. ապրելու համար պէտք է այնչափ հող ունենայ գիւղացին որ հաց չգնէ, ապա թէ ոչ՝ զոյգ մը տարի չանցած վաշխի կգնաքիսը կը ծծէ իր ամեն կենսական ոյժը ու կը զգետնէ զինք. սակայն ցաւն այն է որ հասարակօրէն գիւղացիք, այս դժբաղդութեան հանդիպել են՝ կամ աղքատ են ու հող չեն ունենալ կամ կունենան ու կը բանադատուին չունենալ. բացառութիւնները մէկդի թողլով՝ պէտք է ըսել որ գեղերու մէջ թուաւոր առաւելութիւն կը կազմեն սոքա՝ այն խեղճերն՝ որք զրկանքի կը զոհեն իրենց հող ու հացը, ու բաղդաւոր կը համարին այն տարին՝ երբ պարտքով չեն ծախել իրենց պատառը. շատ տեղ երբ գիւղացիք աղքատ են, կամ Քրդերը կը տանորդեն իրենց ունեցածը՝ հողի հետ ոչխար էլ չեն յաջողեր ունենալ, գոնէ այն երկուորեակ քոյր պէտքերն՝ որք մարդոյ հետ ծնել են։

Գիւղացիք հողէն ու անասունէն աւելի շահու ուրիշ աղբիւրներ ունենալու համար՝ ո՛չ գիւղատնտեսական բաւական տեղեկութիւն ունին, ո՛չ դրամագլուխ. թէ փոխ ապրուստ մ'էլ անելու համար բան մը շահին, կէսը տգիտօրէն կը վատնեն, կէսն էլ զրկանքի կուտան. վերջապէս կորեկը ցորենի չեն կըրնար փոխել։

Քրդերը կը նեղեն շարունակ գեղերը, կը փախցնեն ոչխար ու դուարները, կը վառեն ցորեն ու խոտը եւ, չմոռնանք հարկահանը, դատաւորը, վաշխառուն, և այլն։

Իրաց վիճակը կը նեղէ գիւղացին, կը խլէ իր հացը, կը ստիպէ գրաւ դնել իր ունեցածները, շատ անգամ աճրդել, ծախել. երբ ապրելու միջոցները կը սպառին գիւղացւոյ վրայ, կը թողու կինն, իր տղայ, աղջիկն էլ — ինքզինք, ու օտար տեղ կը դիմէ, կը պանդխտի. ա՜հ, երբ պաղարիւն Հայ տղայ մը չեմ կրնար արտասանել այս բառը որ մահ կը հոտի, կը սարսռիմ քանի կ'այցելեմ գեղերը, քանի կը ստուգեմ պանդխտութեան նշանակութիւնը. նա կ'ակնարկէ այն վիհըն, ուր կը գլորի ազգ մը, այն սերունդն, որ վերջինն ըլլալ կը թուի իր ազգին։

Գեղջկութեան բոլոր այս ցաւերուն պատճառը կը կարծեմ թէ իր տգիտութիւնն է, որ կ'անհաւասարակշռէ իր դիրքը իր բուռն ու ճարպիկ դրացւոց հետ, այնպէս որ, ո՛չ մէկի բռնութեան հարուածները գիտէ բթել, ո՛չ միւսի ճարպիկութիւնը և որ աւելի վատ է շատ անգամ իր կեանքի պայմանները չը գիտէ մտածել ու ինքն իրեն փոս կը փորէ։

Ինչ ալ ըսէ Պօսիւէ, ինչ բանի ալ վերագրէ ազգերու ելևէջն իր տիեզերական պատմութեան մէջ, ես կը պաշտեմ միշտ այն կարծիքը թէ ազգի մը՝ անհատի մը մտաւոր ու նիւթական կարողութեանց բարձրութիւնը կը պակսեցնէ իր մահու բաժինն ու մշտական երիտասարդութեան կը տանի զինք, ինչպէս այս կարողութեանց անկումը կը ծանրաչափէ իր մահն։

Իրաց այս կացութեան ժամանակ, զոր չեմ կրնար հանգամանօրէն գրել, շատ չէի սխալուել երբ անցեալներ Մասիսի զրկած մի գրութիւնով կը խնդրէի որ Միացեալ Ընկերութիւնք և Ս. Ցանձնաժողովն իրենց ուշը գեղերի վրայ դարձնեն, տան «տգէտներու, սովածներու հացը տգէտ, սոված գեղերուն»։

Գեղերու անկումը տեսնել ու չը գրել՝ ամբարշտութիւն է ինձ համար, չը լսել ու չ'օգնել՝ վաւերել է գեղերու մահն Ազգային գործիչներու համար։

Բաղէշ, 27 Հոկտ. 1881

ՀԵՐՔՈՒՄ

. . . Տէր,

Կարդացի Ձեր 2978 համար օգոստ. 28 թիւ թերթի մէջ Քաջբերունի Մելքոն վարժապետի իմ մասին գրածը։

Այդ վարժապետի լեզուի գարշանքըն իւր գետնաքարշ կեանքի համաչափն է. . . . ։

Իմ մասին կը գրէ այս իմաստով. «Շօղիկեանը Հինգլխորնայ դպրոցը կը քակէ, Կարմրակայ դպրոցը կը շինէ, ուստի և ուսումնատեաց է և անարժան Քաղաքական ժողովոյ անդամակցութեան». լա՛ւ տրամաբանութիւն։

Կը փափաքէի որ հասկցնէր ինձ վարժապետը թէ ուսումնատեաց մը՝ երբ դպրոց մը քակէ, դպրոց մը ի՞նչպէս կը շինէ. այս հակասութիւնը հերիք է արդէն գնահատելու համար վարժապետի ըմբռնումն ու գրածը. անծրու հաշիւն այս կ'ըլլայ։

Իրողութիւնն այս է սակայն որ տեղացիներէն շատեր զգալով որ այդ վարժապետ դպրոցը Արշակաւանի մը փոխելու ուղղութեան մէջ է, ուզեցին հարուածել ո՛չ թէ դպրոցը, այլ վարժապետը որ կը «քօղքընէ իւր դպրոցը»։

Իրաց այս կացութեան ժամանակ Քաղաքական ժողովն ուզելով Մեծ. Ցարութիւն էֆէնտի Տուտուխեանի պէս Հայերէն, Գաղղիերէն, Անգլիերէն և Գերմաներէն լեզուաց քաջահմուտ ուսուցչի մը ներկայ լինելու բարեդիպուածէն օգտիլ, զինք ուսուցիչ կարգեց Կարմրակայ եկեղեցին՝ ուղղակի իրեն հովանաւորութեան տակ առնելով դպրոցը նոր շարք մը տալու համար տեղական դաստիարակութեան։ Խիստ անհաճոյ երևցաւ այս միտքը վարժապետին, Կարմրակայ դպրոցը փուշ եղաւ իրեն, ուստի և ջանաց ամեն կարելին անել այս դպրոցին վնասելու համար։ Վարժապետը երբ զմեզ ուսումնատեաց կը կոչէ Բաղէշոյ մէջ օրինաւոր դպրոց մը ունենալու արածջանիցս համար, ի՞նչ պէտք է կոչել զինք, որ լուսոյ տաճար մը . . . իր վաստաթեամբ փակելու կեղտոտ միջոց չմնաց՝ գործածեց։

Բնականաբար վարժապետը չէր կրնար փորցաւի չբռնուիլ ու չխածնել զմեզ, մանաւանդ երբ Վասակեան խումբ մը, որ խիստ յարակից հանգամանքներով կը մօտի վարժապետի բնութեան ու «մասնաւոր վարժապետս» առած է զինք իրեն, իր բոլոր ոյժը կուտար վարժապետին՝ սրելու համար նորա կեղտոտ լեզուն ուրիշներու դէմ։

Իմ քաղաքական ժողովոյ անդամակցութեանս համար խօսելով, կը յիշեցնեմ իրեն «կօշկակարն ցկօշիկն» խօսքը. աւելին իրեն հետ խօսելու պատիւ չեմ աներ։

Խնդրելով ներկայիս մի անկիւն շնորհել Ձեր պատուական թերթի մէջ, մնամ յարգանօք Ձերդ

ՍԵՐՈՎԲԷ ՇՕՂԻԿԵԱՆՑ

Բաղէշ, 22 սեպտ. 1881.

ԶԵԿՈՅՑ. — Միացեալ Ընկերութեան Երեսփոխան Տ. Ա. Լուսինեանէ կը խնդրուի Մասիսի խմբագրատունն հանդիպիլ այս երեկոյ, կամ վաղը (չորեքշաբթի) առաւօտ։ Բ. Ք.

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ 3—9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1881

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

ԹԻՖԹԻՔ.—Շաբթուս վաճառմունք կը հասնին 600 հակի, յորմէ, 350 հակը Գարահիսար, 21 1/2 ղրուշէն. և 250 հակն Էնկիւրիւ, 22 1/2—23 ղրուշէն։ Հրապարակն հաստատուն վիճակ մ'ունէր այս շաբթու, և յոյժ բանուկ էր. առանց բացառութեան ամեն տեսակաց գները բարձրացան մէյմէկ ղրուշ օխային։ Սթոքնիս այժմ 8,500 հակ է։ Թէև Լիվրբուլի լուրերը 20—20 1/2 բէնսէն 800 հակի վաճառում կը զեկուցանեն, այդ հրապարակ ամուր վիճակի մէջ է, բարձրանալու թեթև հակամիտութեամբ մը։

ԱՓԻՈՆ. —Շաբթուս վաճառմունք 40 կողով էին, յորմէ 25 կողովը Մալաթիա, 214—218 ղրուշէն. 10 կողովը Գարահիսար, 190 ղրուշէն. և 5 կողովը Գոնեա, 185—187 1/2 ղրուշէն։ Սթոքնիս՝ 270 կողով։ Ափիոնի գործերը բանուկ էին շաբթուս մէջ։ Գները բարձրացան Զմիւռնիայէն եկած նպաստաւոր լրոց պատճառաւ, ուր 6 աւուր միջոցին 100 կողովք վաճառուած են չէքին 2 ղրուշ գնոյ բարձրութեամբ մը։

ԲՈՒՐԴ. — Փոքր Ասիոյ արտադրած բուրդն այժմ ուղղակի օտար հրապարակները կը ղրկուի առանց մեր հրապարակէ անցնելու։ Աստ Սթոք կը պակսի։ Գասաբ պաշըի գինն է. — Ա. տեսակ, 9 1/4 ղրուշ. Բ. տեսակ, 7 1/4 ղրուշ. և Գ.՝ 5 3/4 ղրուշ։ Լիվրբուլի մէջ Գասաբ Պաշըի Սթոք չկայ. հոն գտնուածն ընդ. ամեն 85 հակ էր, որ վաճառուեցաւ լիպրային 8 1/2 բէնսէն Ա. տեսակ և 7 1/2 բէնսէն Բ. տեսակ։ Լիվըրբուլի հրապարակն, հետևաբար, բարձրանալու կը միտի։

ԳԱԶԻ ԽԷԺ, (քէչէ?). —Շաբթուս մէջ իբր 7,000 օխա վաճառուեցաւ այս գներով.—4,000 օխա բնական սպիտակ, 25 1/2 ղրուշէն, և 3,000 օխա լաւ սպիտակ բնական, 34 1/2 ղրուշէն։ Դեղինին գինն է 13—14 1/2 ղրուշ, և սևին՝ 7—8 1/2 ղրուշ։ Սթոքնիս՝ 22,000 օխա։ Մեր հրապարակ շատ ամուր էր շաբթուս մէջ. լաւ տեսակներ շատ կ'ուզուին, մինչդեռ վար տեսակները լքեալ են գրեթէ։ Գիները լաւ կը բռնուին։

ԳԱՀՐԻ. — Շաբթուս վաճառմունք են 200 պարկ, յորմէ 70 պարկը Կեսարիա լաւ տեսակ, 7 ղրուշէն. 80 պարկ Նեգտիա, 6 ղրուշէն. 50 պարկ Զորում, 5 1/2 ղրուշէն։ Հրապարակն անշարժ վիճակի մէջ է, և գիներն ամուր չեն բռնուիր, ըստ որում, շարունակ գալով, Սթոքնիս կ'աւելնայ։ Հիմակ 1,700 պարկ է։

ԲՕՄՊԱԿ.— Անշարժ վիճակի մէջ է, գործ ալ շատ չկայ։ Շաբթուս վաճառմունք են 40 հակ տեղական սպառման համար. ասկէ՝ 20 հակն Էնկիւրիւ լաւ տեսակ, 7 1/2 ղրուշէն, և 20 հակ Էտլիպ, 6 1/4 ղրուշէն։ Սթոք կը պակսի։

ՄՈՐԹ. — Այծի մորթերը, տեսակին համեմատ, 100 էն 110 ղրուշ կ'ստանան 9 հատին, եզան մորթերը կը վաճառուին օխան 9 1/2—10 ղրուշէն։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

ՇԱՔԱՐ.—Եկաւ 4 680 պարկ Թրիէստ։ Վաճառեցաւ 3 000 պարկ։ Սթոք, 3,500 պարկ։ Բիւրացան ամուր վիճակի մէջ է և դէպ ի վեր կը միտի։ Եկած վաճառքը դիւրաւ կը ծախուի։

ԽԱՀՈՒԷ. — Եկաւ 800 պարկ։ Վաճառեցաւ 2,500 պարկ։ Սթոք, 5,000 պարկ։ Հրապարակին վիճակը բարւոքած է, և շաբթուս մէջ շատ ուզուեցաւ։

ԲՐԻՆՁ. — Չեկաւ։ Սթոք 5.000 պարկ Հնդիկ և 500 պարկ Իտալական։ Վաճառում, 1,000 պարկ Հնդիկ և 100 պարկ Իտալական։ Բիւրացան թոյլ է, և դէպի վար կը միտի։

ՍՓԱՐՄԱՉԷԹ. — Չեկաւ։ Վաճառմունք 2,500 սնտուկ։ Սթոք, 5,500 սնտուկ։ Հրապարակն անշարժ է, բայց ամուր։

ՓԷԹՐՈԼ. — Չեկաւ։ Վաճառմունք 10,000 սնտուկ։ Սթոք, 17,000 սնտուկ։ Ի մօտոյ վաճառք կ'սպասուի առագաստանաւերով։

Ընթացիկ գիներ

Շաքար Հոլ. տկռով. կենդ.	220	Լ. 103
» » պարկով »	220	
» Թրիէստ » »	216—224	
» Գլուխ 2—3 քիլօկր. (7 0/0 զեղչ) 50 քիլօկ.	255	Լ. 100
Խահվէ Պրազիլ, ընտ. հօխ.	9	
» » լաւ »	—	
» » սովորկն »	6 1/2	
Սըրմէչէթ Պէլճիոյ քիլ.	6 1/2—6 3/4	
» Ֆրանսայի սնտ.	86	
Լեղակ (չիվիտ) Պէնկ. հօխ	95—130	
Որդան կարմիր (գըրմըզ), սև »	42—46	
» » գորշ »	43—46	
Պղպեղ սև հօխ.	9 1/4—9 3/4	Լ. 104
Կինամոն »	8 1/2—9	» 100
Խունկ կենդ.	240—300	մէճ. 20 ղրշ
Մեխակ (գրնֆիլ) հօխ.	21—23	Լ. 100
Բրինձ Հնդկ. պարկ 80 օխա	133—136	
» Ճէնովա	37 1/2—44	Փր.
Թէյ սև սովոր. հօխա	14—17	Լ. 100
» միջին »	40—45	
» ընտիր »	100—120	
Բէթրօլ (կազ) Ամերիկա սնտ.	40—43	
Օսլայ (Նիշսթա) Անգլ. սնտ.	195 մէճ. 20 ղրշ	

ՄԵՏԱՂՔ

Գործերը բանուկ են, և միշտ կ'ուզուի։ Գներն անփոփոխ կը մնան գրեթէ։ Երկաթ շատ վաճառուեցաւ, իբր 150 թօնոյ շաբթուս համար։ Սպասուած երկաթը չեկաւ, և կը յուսացուի որ այս շաբթու գայ։ Ասոր համար է որ Սթոքը քիչ է։ Անգլիայէն եկած լուրեր թօնոյին 2 շիլինկ 6 բէնս գնոյ անկում մը կը նշանակեն։ Անագի գինը դէպ ի վեր կը միտի միշտ։

Օրուան գիներ

Երկաթ Անգլ. ձող կենդ.	48	Լ. 100
» » ծրար »	49	»
» Շուէտ ձող »	77—78	»
» » ծրար »	83	»
» տախտակ Նօ. 1—4 »	66	»
» » » 5—9 »	76	»
» » » 10—14 »	88	»
» չըջնկ. (մաս 1—3) »	64—70	»
» թել 3—16 1/2 »	67	»
Քարֆիցա Փարիզի 15/48 տկռ.	68—70	»
Պողպատ (չէլիք) ըստ տես. սնտ.	126—	»
Անագ (գալայ) կենդ.	735—740	»
Թիթեղ (թէնէքէ) 2 սնտուկ	178—182	»
Կապար, ըստ տես. կենդ.	120, 133, 180	»
Պղինձ տախտակ հօխ.	12—13	»
Ցինկօ թերթ 100 հօխան 75 Փր.		»

Սոյն գիները կանխիկ առուտուրի համար են.

ՍՊԻՐԹՈՅ

Կը շարունակէ գալ, և ընդարձակ գործեր կը լինին։ Կը կարծուի թէ գները նորէն պիտի իջնան, Սթոքը շատ աւելնալուն պատճառաւ։ Շաբթուս եկածն է 140 տակառ Ռուսական, յորմէ 80ը վաճառեցաւ։ Սթոքնիս՝ 120 տակառ։

Ռուս Ա. տես.	18	հօխ.	Լ. 100
» Բ. »	19 1/2	»	»
Թրիէստ	—	»	»
Պէրլին	—	»	»
Ամերիկ. 3/6	18 1/2	»	»

ՌՕՄ

Լքեալ վիճակի մէջ է. չեկաւ. չծախուեցաւ։

Թրիէստ	15 1/2—16 կալ.		Լ. 100
Ամերիկ.	—	»	»
Անգլ.	9	»	»

ՀԱՆՔԱԾՈՒԽ

Գործերը բանուկ են։ Գիները, թէ և անփոփոխ, լաւ կը բռնուին։ Ի հաշիւ պայմանադրութեանց այս շաբթու տրուած վաճառքը կը հասնի իբր 2,000 թօնոյի, բացէն վաճառումներն ալ՝ 1,700 թօնոյ։ Եկած է 6,300 թօնոյ Քարտիֆ։ Սթոքնիս իբր 26,000 թօնոյ է, ամեն տեսակէ։

Օրուան գիներ

Մաքսատուրքը գնողին վրայ		թօնոյ
Նիւքասլ Նաւուն մէջ	19 շ. 0 բ.	»
» մթերնոցի »	22 շ. 0 բ.	»
Քարտիֆ Նաւուն »	21 շ. 6 բ.	»
» մթերնոցի »	24 շ. 6 բ.	»
Հաթլփուլ Նաւուն »	18 շ. 0 բ.	»
» մթերնոցի »	20 շ. 6 բ.	»
Լիվըրբուլ » »	17 շ. 6 բ.	»

ՄԱՆԻՖԱԹՈՒՐԱ

Այս օրերս շատ բան գնուեցաւ Դաւրէժ ղրկուելու համար։ Այլ և այլ տեսակաց համար ընդարձակ հրամաններ եկած էին Պարսկաստանի այդ քաղաքէն, որոց մէկ մասը գործադրուեցան։

Օրուան գիներ (Լ. 110էն)

ՄԱՀՈՒՏԻ. — Տանցու մաքուր-խմոր քիչ մը բան եկաւ և ծախուեցաւ. գները 6 3/4 էն 7 ղրուշ հաստատուն են։ Առաջին կարգի 420 թիւ բաւական եկաւ և ամբողջ տեսակներով կը գտնուի. գին 5 1/2 էն 5 3/4. երկրորդական խմորներ 5 էն 5 1/4։

ԼՕՆԿԼՕԹ (Աստառ). — Մաքուր խմորներ լիպրան 5 5/8 էն 6 ըստ տեսակին. բաւական ապրանք եկաւ. բայց գները հաստատուն են. ստորին խմորներ 5 էն 5 3/8, որոնց մանր լիպրաները միայն կը ծախուին։

ՊԱՍՄԱ. — Բաւական նոր տեսակներ եկան, բայց խիստ քիչ բան ծախուեցաւ. գները հաստատուն են և յոյս կայ որ վերստին լաւ գործեր լինին. ընդհանրապէս ծախուածներն աժան կարմրոտ պասմաներ են։

ՄԱՆԱԾ

Օրուան գիներ (Լ. 100էն)

Վաթէր	4/14	Բքէթը	40—41	ղրշ
»	20/24	»	48—51	»
Կապոյտ	»	»	69—72	»
Սպիտակցած	»	»	56—59	»
Կարմիր	»	»	88—114	»
»	4/14	»	80—95	»
Էքսթրա	8/14	»	45—49	»
»	16/24	»	53—58	»
»	28/32	»	70—74	»

ԱՐՄՏԻՔ

Ծովու և ցամաքի ճամբաներով եկած ցորենը 70-80 հազար գրիւի կը հասնի այս շաբթու մէջ։ 120-130 հազար գրիւ ամեն տեսակէ ցորեն կայ Սթոք։ Գիները շաբթուս մէջ 20 կամ 40 փարա պակաս են գրիւին և ըստ տեսակին։ Ջաղացքներուն մէջ 12 հազար պարկ ալիւր պատրաստ կը գտնուի։ Այս վերջնոց գիները թոյլ են։

ԱԼԻՒՐ

Օտէսա, Ա. տես. 60 օխ.	143—150	Լ. 100
» Բ. » »	137—144	»
» Գ. » »	126—130	»
» Դ. » »	65—80	»
Օզիմ (Ազիմա) » »	120—125	»
Իպրայիլ 00 1/2 »	125—	»
» 00 »	118—	»
Մարսիլիա Ա. տես. »	100—105	»
Բնիկ (զանազան) »	110—115	»

ՇԱԲԹՈՒՍ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Շաբթուս մէջ 46 շոգենաւք եկան Միջերկրականէն, յորմէ 34ն Անգլիական, 2ը Ռուսական, 1ն Իտալական, 4ը Ֆրանսական, 3ն Հելլենական, 1ը Գերմանական և 1ը Պելճիական։ Ասոնցմէ 9ը զանազան վաճառք բերած էին մայրաքաղաքս։ Միւսները Սև ծով գնացին. 17ն Օտէսա, 8ը Նիքոլայեֆ, 4ը Թայգան, 2ը Փոթի, 3ն Իպրայիլ և 3ը Սուլինա։

ԼՈՅՍ

. . . Տէ՛ր,

Բարեհաճեցէք ծանուցանել թէ կարևոր պատճառաւ մը Լոյսը վաղը պիտի չկրնայ հրատարակիլ ։

Կը յուսանք թէ Լոյսի աղնիւ ընթերցողք ներողամիտ կը լինին ։

Մնամ՝ յարգանօք

10 Նոյ. 1881 Մ. ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ

Ի Սիւմպիւլլիւ խան

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Ազգային Տնտեսական Տեսչութեան

Մայր եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը՝ Թաղային սնտուկին մատակարարութեան միամեայ հաշուեցոյցն՝ որ կսկսի 1880 յունվար 1 է և կը յանգի ցվերջ դեկտեմբերի նոյն տարւոյ, ըստ օրինի Տնտեսական տեսչութեան մատուցած, և անոր պարունակութիւնը տումարաց հետ բաղդատուելէ յետոյ, յոր և նման մէկ օրինակը կախուած է եկեղեցւոյ բակն ի տես թաղեցի ազգայնոց ։

Տնտ. Տեսչութիւնն այսու պաշտօնական ծանուցմամբ կը հրաւիրէ գթաղեցի ազգայինս, որ նոյն հաշուեցոյցին վրայ որ և է բողոք կամ դիտողութիւն՝ եթէ ունին, ներկայ ծանուցմանս թուականէն մինչև 21 օր պայմանաժամու փութան գրաւոր կերպիւ ներկայել Տնտես. Տեսչութեան, որ այնուհետև պիտի կատարէ հաշուոց մանրամասն քննութիւնը ։ (Կն.+)

Կ. Պոլիս 7 Նոյ. 1881

ՕՐԱՑՈՅՑ

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ

ԱԶԴ

Ազգային Հիւանդանոցի սեպհականութիւնն եղած յառաջիկայ 1882 տարւոյ Օրացոյցը՝ Արամեան մաքուր տպագրութեամբ ի լոյս ընծայուած ըլլալով, կը ծախուի Հիւանդանոցի գրասենեակը ի Մեծ Նոր խան միջնայարկ թիւ 49 և բոլոր գրավաճառաց քով. գին Մէկ ղրուշ ։

Յուսով եմք որ ամեն ազգային անհատ պիտի փութայ մէն մի օրինակ գնել անկէ, զի գոյացած շահը 600է մօտ թշուառ խղճալեաց պիտի յատկանայ ։

Աւելորդ չեմք համարիր յայտնել թէ՝ անվաւեր պիտի նկատուին այն օրինակներն՝ զոր Հոգաբարձութեան կնիքը չեն կրեր ։

Մնամք յարգանօք

Ի դիմաց Հիւանդ. Հոգաբ.

Ատենադպիր — Ատենապետ

Ց. Ֆէնէրճեան — Մէ+. Ցուլոբեան

3 Նոյեմբեր 1881

Կ. Պոլիս

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԿՐԹԱՐԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ցօրինեաց Փորագրիչ Վահան Թէլլալեան

Վաւերացեալ ի Կրթական տեսչութենէ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան և հրամանաւ Ժողովոյ Պաշտ. Հաս. Կրթ.

Կեդրոնատեղին է Ուզուն չարշի թիւ 376 Վահան Թէլլալեանի գործատունը ։ Նոյնպէս ամեն գրավաճառաց քովն ալ կը ծախուի. ի գին 20 փարայ ։ Շատ գնողներու մասնաւոր զեղչ մը կ'ըլլայ ։

"ԷՍՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶ"

Մանզումէի Էֆքեար լրագրոյ խմբագրապետ Թանոսեան Էֆէնտի այս օրերս սկսած է թերթ առ թերթ հայատառ Թուրքերէնի թարգմանել Ֆրանսացի հռչակաւոր Լօժէն Սիւի "Գաղտնիք Փարիզու" (Էսրարը Փարիզ) գեղեցիկ և հետաքրքրական գործը։ Մէն մի թերթ 20 փարայի կը վաճառուի, մասնաւորապէս ի գործարանն Զարդարեան ։ Պայման նշանակած է Թանոսեան էֆէնտի, թէ երբ որը 500 օրինակ վաճառուի՝ թերթերուն վրայէն 100 հատ ժողով բերողին պիտի տրուի պարգև տոմս մը, և վիճակահանութիւն կատարուելով, տոմսերէն մէկը 10 լիրա, և 5 տոմսակ մէկ մէկ լիրա պարգև պիտի ստանան ։ Կը հրաւիրուի գնել այս գիւրագնի թերթերը, գբօսնուլ և օգտիլ, և միանգամայն խրախուսել մեր պաշտօնակից Թարգմանիչն։

ՆՈՒԷՐ ԿԱՂԱՆԴԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Ի պէտս ազգային երկսեռ մանկտւոյն

Գրեց Ս. Ց. Փափազեան

Սոյն գիրքը՝ որ աղայոց համար խիստ յարմար է, գեղեցիկ պատկերներով զարդարուն, և կը պարունակէ իր մէջ զանազան մանրավէպեր, կարևոր խրատներ, և այլ բարոյական դասեր, յորոց դպրոցական երկսեռ ուսանողք անշուշտ կրնան մեծ օգուտ քաղել ։

Կեդրոնատեղին է Մէրճան փողոց Յովհան Աշճեանի գրատունը թիւ 33. կը գտնուի նաև բոլոր Հայ գրավաճառաց քով ։ Գին 60 փարա ։ Դպրոցաց համար մասնաւոր զեղչ կըլլայ ։

ՏԷՄԻՐՃԻԱՓՈՒԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ի Պոլիս Պաղչէ Գաբու 165

Պատիւ ունիմք ծանուցանել մայրաքաղաքիս և գաւառաց ժողովրդեան թէ՝ մեր ծխախոտի Պոլսոյ գործարանն և վաճառատունն այժմ փոխադրած եմք ի Պաղչէքաբու թիւ 165 Եաղճըլար փողոցի դէմ։

Մեր ծխախոտներն, որ արդէն մեծ ընդունելութիւն գտած են ամեն տեղ, այս առթիւ գոհողութիւն չպիտի խնայեմք տեսակներն աւելի ևս ազնուացնելու և գիներն միշտ չափաւոր պահելու, որոց ստուգութեանը փորձով պիտի վկայեն ազնիւ յաճախորդք և յանձնարարողք ։

ՏԷՄԻՐՃԻԱՓՈՒԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ

Կ. ՊՈԼԻՍ ՃԷԼԱԼ ՊԷՑ ԽԱՆ

500.000 ՖՐԱՆՔ ՇԱՀԵԼԻ

Այս մեծ գումարին կը հասնի ներկայ վիճակահանութեան ամենամեծ պարգևն, որ արծաթ դրամով պիտի հատուցուի ։ Սոյն վիճակահանութիւնն Համպուրկի (Գերմանիա) կառավարութենէն վաւերացեալ է, և պարգևներու վճարման համար կառավարութիւնն երաշխաւորած է. ընդ ամենը 50,800 պարգևս կը պարունակէ, որոց գինն է 11,015,425 ֆրանք և եօթն անգամ պիտի քաշուին ։ Վիճակահանութեան օրերը պաշտօնապէս որոշուած են, և հետզհետէ պիտի քաշուին ։ Առաջին անգամին համար առաւելն մինչև դեկտեմբեր 14 (ըստ Լատ.) յանձնարարութիւն կընդունիմք ։ Նոյն օրը կսկսի վիճակահանութիւնը ։

Ամենէն մեծ գումարն է, ինչպէս վերը կը տեսնուի, 500,000 ֆրանք ։ Բայց ասկէ, վիճակահանութիւնը կը պարունակէ նաև հետևեալ պարգևները . 312,500, 187,500, 125,000, 75,000, 62,000,

և շատ մը պարգևներ

50,000, 37,500, 31,250, 25,000, 18,750, 15,000, 12,500, 10,000, 7,500, 6,250, 5,000, 3,750, 2,500, 1,875, 1,500, 1,250, 625, 375, 262, 250, 187, 172, 155, 125, ֆրանքի են ։

Ամենէն փոքր պարգևն է 25 ֆրանք ։ Վիճակահանութիւնն ընդ ամենը 50,800 պարգև կը պարունակէ որոց գումարը կընէ,

11,015,425 ֆրանք

Տոմսակաց գինները որոշուած են և առաջին մասի բաժանման ամբողջական տոմսակի մը գինն է 7,50, կէս տոմսակի 3,75 և քառորդ տոմսակի 1,90 . բոլոր տոմսակները տէրութեան զինանշանը կը կրեն ։ Յանձնարարութեանց հետ տոմսակաց գինը մէկտեղ պէտք է ղրկուի, որ և է երկրի դրամատան մը արժետոմսերով կամ Գերմանիոյ, Գաղղիոյ, Աւստրիոյ, Անգլիոյ վրայ փոխանակագրով կամ բոլթայով յանձնարարութեամբ ։

Յանձնարարութիւնք հասնելուն պէս, տոմսակներն իրենց տէրերուն պիտի ղրկեմք ։

Ամեն յուղարկման հետ պիտի կցեմք ձրի բոլոր քաշուած վիճակահանութեանց պաշտօնական ծրագիրը, և քաշուելէն ետքը շահող թիւերուն պաշտօնական ցուցակը պիտի ղրկեմք բոլոր տէրերուն ։ Պարգևաց գինն անմիջապէս պիտի վճարուի կառավարութեան հսկողութեան ներքև և մեր միջոցաւ շահողին ուզած տեղը ղրկուելով։ Մեր դրամատունը 100 տարիէ ի վեր հաստատուած ըլլալով, հարկ չկայ վստահեցնելու թէ ամեն յանձնարարութիւն ճշդիւ և փութով կը գործադրէ ։

Յանձնարարութիւնք պէտք է ուղղուին հետևեալ հասցէով .

ISENTHAL & Ci.

Bureau principal de Loterie
Hambourg (Allemagne)

Մեր թղթակցութիւնք եւրոպական ամեն լեզուներով կը կատարուին ։ Նամակ մը Երևելքէն Համպուրկ 180 ժամու մէջ կը հասնի ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 10 Նոյ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, ղրշ 108,25	առ	Անգլ. լիր
Փարիզ 3 » Ֆր. 23,35	առ	Օսմ. լիր

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմ. քօնս.	գոցուեցաւ	13'38
	բացուեցաւ	14, 3
	կէս օրին	14, 4
		Անգլ. լիր
Սօսիէթէ Ժէնէրալ 6 0/0		5,18
» Օթոման		4, 5
Կ. Պոլսոյ Պանքան		11,10
Քրէտի Ժէնէրալ 6 0/0	Օսմ. լիր	6,20
Փոխ. 1863 (Մուլթոն) 6 0/0	Ֆր.	88,
» 1865 » 6 0/0		80,
» 1869 (Բինար) 6 0/0		73,
» 1872 (Պօն տիւ Թրէզօր)		24,75
» 1873 (Բինար) 6 0/0		69,
Րումէլիի երկաթուղի		51,50
Լաւրիում		156,
Թրամուայ	Օսմ. լիր	380,
Թղթադրամ	»	1000
Չէվալէսիգ		10,
Րէբօր		—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրշն) Ղրշ.

Անգլիական ոսկի	109	17
Գաղղիական »	87	10
Բօլ	89	24
Գրիմից	51	15
Գառապն թուղթ 8 րալի 62 գրէք		
» արծաթ (Նոր)	91	
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7	30
Վեցնոց	125	30
Հինգնոց	207	30
Հինգնոց (անկէտ)	185	
Մէթալիք	202	20
Պշլիգ	630	

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 21 Նոյեմ.

Անգլ. քօնս.	100 3/18
Օսմ. »	13
Փոխ. 1865	16 1/2
» 1869	15 1/8
» 1871	72 1/2
» 1872	26
» 1873	13 7/8
» 1877	85 3/4
Պանք Օթոման	19 5/8
Ռուս. փոխ. 73ի	91 1/8
Եգիպտ. միացեալ	72 3/8
» արտօնաւոր	93 1/2
Տայրա Սանիէ	70 1/4
Փոխ. Ռօշիլտ	93 3/4
Փոխնկագիր Փարիզի վրայ	— —

Փարիզ 21 Նոյեմ.

Գաղղ. քօնս. 5 0/0	116·42 1/2
» » 3 0/0	86,02 1/2
Օսմ. քօնս.	13,22 1/2
Փոխ. 1865	Ֆր. — —
» 1869	70
» 1873	75
Օսմ. Երկաթուղի	54.25
Պանք Օթոման	742,50
Քրէտի Լիօնէ	860
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	93
» » Արևելեան	60 3/8
Իտալ. քօնս.	89 75
Եգիպտ. միացեալ	364 37 1/2
Փոխնկագիր Լոնտ. վրայ	25 24

Վիէննա 21 Նոյեմ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	118,80
Րումէլիի երկաթուղի	25 20

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1881 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական Եզերք

Ժամ		Թիւ
2	Ենիմահալլէէն Մէգարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա. Ենիքէ։ (Ենիգիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի և ժամ 2 1/2ին պիտի մեկնի.)	32
2 30	Ենիքէօյ. Սթէնեա. Էմիրկ. Պօյաճըքէօյ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. Արնաւուտգիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։	19
3	Ռ. և Ա. Գավաք Ենիմահալլէ Մէգարպ. Պէօյիւքտէրէ. Թարապ. Ենիքէ. (Ուրբ. օրերը Սթէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք։)	33
4	Ենիքէօյ Սթէն. Էմիրկ. Պօյաճըքէօյ, Ռ. Հիսար, Պէպէք։ (Բացի ուրբաթէ ։)	22
4 45	Ենիմահ. Մէգր. Պէօյիւքտ. Թարպ. Ենիքէ. Սթէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ.	28
6 30	Ենիմահալլէ. Պէօյիւքտ. Թարապիա. Պէյքօզ Բաշպ. Ենիքէ. Էմիրկ. Գանլըճա. Ռ. և Ա. Հիսար. Գանտ Արնավուտքէօյ, Չէնկէլք. Պէյլէր. Օրթաքէօյ, Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Իւսկիւտար ։	4
8	Ա. և Ռ. Գավաք. Ենիմահալլէ. Մէգարպուրնու. Պէօյիւքտէրէ Թարապեա. Պէյքօզ. Ենիքէօյ. Էմիրկէն. Պօյաճըքէօյ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Անավուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. (Ուրբաթ օրերը Սթէնիա ։	33
10	Մէգարպուրնուէն Պէօյիւքտէրէ. Թարապիա. Ենիքէօյ, Էմիրկէն, Ռ. Հիսար Արնավուտքէօյ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ ։	22

Ասիական Եզերք

Ժամ		Թիւ
2	Արնավ. Գուրչ. Պէշիկթաշ։ —Բացի ուրբաթէ ։	22
2 15	Արնավուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	28
2 45	Արնավուտքէօյ, Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	2
3 15	Պէպէք, Արնավուտքէօյ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ ։	25
4	Արնավուտքէօյ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.	32
4 30	Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ։ Գապաթաշ.	19
5 15	Արնավուտքէօյ, Գուրուչ. Օրթաք, Պէշիկ. Գապաթաշ։	23
10 45	Ռ. Հիսարէն ուղղակի կամուրջ։	19

Ասիական Եզերք

Ժամ		Թիւ
2 15	Արնավուտքէօյ. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ. Գուզկունճուք. Գապաթաշ ։	4
2 30	Պէյքօզ, Բաշապահճէ, Ռ. Փ. Մահ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի։ Ժամ 3,5ին Գանտ. շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի.—Ուրբ. օրերը Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ, Գուզկ։	21
3 5	Արնավ. Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Պէշիկթաշ։—Բացի ուրբաթէ։	23
3 30	Պէօյիւքտ. Թարպ. Պէյքօզ, Բաշպահճէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտ. —Ժամ 4 1/2ին Գանտիլլիի շոգենաւին պիտի հաղորդակցի։ (Ուրբ. օրերը Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Պէշիկթաշ .)	17
4 30	Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իւսկ.—Բացի ուրբաթէ։	21
5 15	Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. (Բացի ուրբաթէ։)	2
8 45	Պէօյիւքտ. Պէյքօզ, Բաշապ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիք. Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյ. Գուզկունճ Իւսկիւտար։ (Ուրբաթ օրերը Ռ. Փ. Մահ. հանդիպելով։)	25
10	Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ.	28

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական Եզերք

Ժամ		Թիւ
3 15	Գապաթաշ. Իւսկիւտար Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնվ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար, Գանլճ. Էմիրկէն, Ենիքէ Բաշապ. Պէյքօզ Թարապ. Պէօյիւք. Ենիմահ։	4
3	Պէշիկ. Օրթաքէօյ, Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Ենիքէ. Թարապ. Պէօյիւքտէրէ, Ենիմահ.	28
5	Գապ Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչէշմէ. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկէն. Սթէն. Ենիքէ. Պէյքօզ, Թար. Պէօյիւք. Մէգարպ. Ենիմահալլէ. Գավագլար ։	33
6 45	Իւսկ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ. Պէյլէրպէյ. Չէնկէլքէօյ, Արնավուտքէօյ, Գանտ. Ռ. Հիսար. Գանլ. Էմիրկ. Ենիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտ ։	25
8 30	Պէշիկ . Օրթաք. Արնավուտք. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Ենիքէ. Թարապեա. Պէօյիւքտէրէ, Մէգարպուրնու.	22
10 30	Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Սթէն. Ենիքէ. Թարպ. Պէօյիւքտ. Մէգ. Ենիմահ։	32
11 15	Ենիքէ. Թարպ. Պէօյիւքտ. Մէգարպ. Ենիմահ։	33
11 35	Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ Սթէն. Ենիքէօյ։	19

Ասիական Եզերք

Ժամ		Թիւ
3 30	Ուղղակի Արնավ.	25
3 45	Պէշիկ. Օրթաք. Գուր. Արնավուտքէօյ, Պէպէք։	19
4 30	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուր. Արնավ։	23
10	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուր. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար — Վոսփորի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի ի Ռ. Հիսար։	19
10 40	Գապաթաշ, Պէշիկ Օրթաք. Գուրուչ. Արնավուտ. (Բաց ի ուրբաթէ։)	2
11 10	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք։ (Ուրբ. օրերը ժամ 11ին .)— Ենիքէօյի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի ի Պէպէք։	25
11 40	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Արնավ.	28
12	Պէշիկթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ։	4

Ասիական Եզերք

Ժամ		Թիւ
2 45	Իւսկիւտ, Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ենիքէ. (Ուրբաթ օրերը ժամ 3 3/4ին Ռ. Փ. Մահ. Բաշապահճէ, Պէյքօզ ալ Ենիքէ. չհանդիպելով ։)	22
3 45	Գուզկ. Պէյլ. Գանտիլլի.—Բացի ուրբաթէ։	21
4 15	Իւսկ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկէլք. Վանիք. — Բացի ուրբաթէ։	2
9 45	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ . Վանիք. (Գավաքի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։)	28
10 15	Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Բաշապ. Պէյքօզ, Մէգարպ. Գավաք ։	17
11	Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Արնվ.—Բացի ուրբաթէ. (Պէյքօզի շոգենաւին պիտի հաղորդակցի ի Գանտիլլի)	23
11 20	Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Ռ. Փաշա Մահ. Բաշապ. Պէյքօզ։—Ուրբաթ ժամ 11ին Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկ. Վանիք. հանդիպելով.)	21
11 40	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Արնավ.	23